

Et kunnskapsbasert barnevern

**Strategi for FoU-arbeidet i Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-,
ungdoms- og familiedirektoratet**

2009-2012

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN	3
2. ET KUNNSKAPSBASERT BARNEVERN.....	4
2.1 KUNNSKAP	4
3. STYRING, SAMARBEID OG ARBEIDSDELING.....	5
3.1 STYRING.....	5
3.2 SAMARBEID.....	5
3.3 ARBEIDSDELING	5
3.4 BRUKERMEDVIRKNING.....	5
3.5 FORSKNINGSFAGLIG RÅD	6
4. ET ATTRAKTIVT FORSKNINGSFELT SKAL BIDRA TIL GOD KVALITET PÅ FORSKNINGEN	6
4.1 KVALITET.....	7
4.2 GOD FORSKNINGSKOMPETANSE	8
4.3 FORSKNINGSBASERT UTVIKLINGSARBEID.....	8
4.4 HELHETLIG OG MÅLRETTET FORSKNINGSPOLITIKK	8
5. TEMATISKE OG FAGLIGE PRIORITERINGER	10
5.1 OVERORDNEDE FORSKNINGSTEMAER.....	11
5.1.1 Kunnskap om fosterhjem	11
5.1.2 Kunnskap om tiltak – hva virker?	11
5.1.3 Kunnskap om barns behov.....	12
5.1.4 Kunnskap om institusjoner	12
5.1.5 Brukermedvirkning.....	12
5.1.6 Hvordan går det med barnevernsbarna – risiko og beskyttelsesfaktorer	13
5.1.7 Kunnskap om utdanning, læring og arbeid	13
5.1.8 Evaluering av større satsinger.....	13
5.1.9 Kunnskap om barnevernets praksis og organisering.....	13
5.2 PRIORITERTE PROBLEMSTILLINGER OG VARIABLER.....	14
6. KUNNSKAPSFORMIDLING OG IMPLEMENTERING	14
6.1 FORMIDLING.....	14
6.2 IMPLEMENTERING	15
7. SAMARBEID OG SAMARBEIDSARENAER.....	16
7.1 HØYSKOLE- OG UNIVERSITETSSEKTOREN.....	16
7.2 CAMPBELL COLLABORATION	17
7.3 ØVRIGE SAMARBEIDSPARTER.....	17

1. Innledning og bakgrunn

Gjennom en styrket innsats på forskning og utvikling (FoU) og kunnskapsspredning ønsker departement og direktorat å bidra til å skape et godt grunnlag for politikktutforming og kompetansebygging i praksisfeltet. FoU-virksomheten skal bidra til å øke kunnskapsnivået i *hele* barnevernsektoren.

Forskningsinnsatsen skal være helhetlig, langsiktig og koordinert. I forlengelsen innebærer dette at den skal bidra til at det utvikles gode og sikre tjenester for barn, ungdom og deres familie.¹ Forskningen skal videre utgjøre en viktig del av departementets og direktoratets fagstrategiske arbeid, og danne grunnlag for kompetanseutvikling og tiltaksutvikling. FoU-strategien skal bygge opp under departementets og direktoratets kommunikasjonsstrategi ”Et åpent barnevern” og Bufetats overordnede strategier: kvalitetsstrategien, utviklingsstrategien, samarbeidsstrategien.

Det er utarbeidet en strategi for FoU-arbeid i familievernet, og det er et mål at FoU-arbeidet i etaten sees i sammenheng.

FoU-strategien skal bidra til å utvikle gode bærekraftige forskningsmiljøer som kan ivareta det barnevernfaglige perspektivet, samtidig som dette også kan settes i en større kontekst av velferdsforskning.

Strategien er et retningsgivende dokument som angir de langsiktige satsingene innen FoU-arbeid i departementet og direktoratet. Dokumentet tar for seg de overordnede målene, strategiske prioriteringer, kunnskapsformidling og implementering. Satsingsområdene operasjonaliseres i en årlig plan for FoU-arbeidet i direktoratet.

Strategien gjelder for perioden 2009-2012. Eventuelle nye behov som kommer opp i perioden skal fanges opp i årlig FoU-plan.

Denne strategien bygger blant annet på de erfaringene BLD og Bufdir har med forrige FoU-strategi for perioden 2005-2008. Oppsummeringen av disse erfaringene har skjedd gjennom en bred prosess, der verdiene – respekt, åpenhet og deltakelse – har gitt viktige føringer for arbeidet. Erfaringer fra blant annet statlig og kommunalt barnevern, brukerorganisasjonene, regionene, KS, forskningsmiljøer med flere er blitt hentet inn ved hjelp av en brukerundersøkelse og en workshop, begge i regi av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), og en spørreundersøkelse blant FoU-miljøene. Gjennom en formidlingskonferanse ble en betydelig del av prosjektene fra strategiperioden presentert. Konferansen ble så fulgt opp av et strategiseminar, der fokus var på fremtiden og problemstillingene ”Hvordan kan vi styrke forskningen” og ”Hvor er det behov for mer kunnskap”?

¹ Se Bufetats kvalitetsstrategi

2. Et kunnskapsbasert barnevern

2.1 Kunnskap

Som et ledd i arbeidet med å utvikle et kunnskapsbasert barnevern, bør det utvikles et felles begrepsapparat i hele barnevernfeltet. Det er særlig viktig med en felles definisjon og forståelse av begrepet et kunnskapsbasert barnevern.

”Kunnskapsbasert barnevern” er et overordnet begrep som vi definerer på følgende måte: *Med kunnskapsbasert barnevern mener vi at barnevernet skal basere fagutøvelsen på best mulig tilgjengelig vitenskapelig kunnskap sammen med utøverens erfaringer, kritiske og etiske vurderinger, brukernes preferanser og med kontekstuelle hensyn.*²

Det er et mål at alle som jobber innen sektoren skal ha et reflektert forhold til denne definisjonen. Direktoratet vil arbeide videre med begrepsavklaringer/-utvikling av sentrale begreper gjennom strategiperioden.

Ovennevnte definisjon av kunnskapsbasert barnevern inkluderer både forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap (dvs. både vitenskapelig kunnskap og praktikernes og brukernes erfaringer).

Et kjennetegn på kunnskap er at det er noe som er *felles* og delt mellom en gruppe av mennesker, ofte innenfor en profesjon. Gjennom satsingen på FoU ønsker BLD og Bufdir å bidra til å gjøre eksisterende relevant kunnskap til noe som er *felles* for hele barnevernet.

I denne strategien skiller vi mellom eksplisitt kunnskap, dvs. å vite noe om fakta, og erfaringsbasert kunnskap, dvs. kunnskap knyttet til utførelse.³ Ovennevnte definisjon omfatter både den forskningsbaserte og den ikke uttalte, ikke delte erfaringsbaserte kunnskapen.

Denne strategien retter seg mot forskningsbasert kunnskap. Med forskningsbasert kunnskap mener vi kunnskap som er ervervet med hjelp av forskningsmetode, systematikk og forskningens krav til etterprøvbarehet. Dette innebærer at kunnskapen skiller seg fra for eksempel den tause kunnskapen som *kan* gjøres til gjenstand for forskning. Departementet og direktoratet ønsker å bidra til å gjøre erfaringskunnskapen eksplisitt og etterprøvbar i større grad. Dette krever større grad av dokumentasjon av grunnlaget for de beslutninger som blir tatt i møte med barn, unge og deres familier, enn det vi har i dag.

Kunnskapsproduksjonen har vært relativt omfattende i de siste årene, men det vil alltid eksistere kunnskapshull. Det er behov for å oppdatere og utvide en del av den eksisterende kunnskapen. FoU-prosjekter som initieres skal bygge på eksisterende forskning (dvs. være av kumulativ karakter). Temaer/problemstillinger som er prioritert i kommende strategiperiode er nærmere beskrevet i kapittel 5. Det er disse som utgjør utgangspunktet for kunnskapsinnhenting i perioden. Som kapittel 5 viser, er kunnskapen vi etterspør av ulik beskaffenhet. Dermed er det også behov for ulik type metodekompetanse hos både forskningsmiljøer og bestillere. FoU-arbeidet innen barnevernsektoren skal være preget av at hvilken forskningsmetode og – design som velges bestemmes av problemstillingen i det enkelte prosjektet.⁴ Konkret innebærer dette at vi i utgangspunktet må spørre oss: hvilken type

² Denne definisjonen ligger tett opp mot bl.a den som er foreslått i Sverige. Se for eksempel SOU 2008:18. Med kontekstuelle hensyn menes at utøvelsen skjer i en sammenheng.

³ Denne ikke uttalte kunnskapen omtales ofte som ”taus kunnskap” og er knyttet til den enkelte medarbeiders erfaring.

⁴ Dette forutsetter at spørsmålene som stilles er forskbare

spørsmål er det vi stiller? Er det årsaksspørsmål, er det diagnostikk, dreier det seg om effekter av tiltak, prognose eller etterspør vi kunnskap om erfaringer/opplevelser?

Forskning har også et etisk aspekt, og alle prosjekter som omfattes av denne strategien skal være i tråd med retningslinjene til De nasjonale forskningsetiske komiteer.⁵

3. Styring, samarbeid og arbeidsdeling

For å sikre en helhetlig og koordinert FoU-satsing som kan sikre målet om kunnskapsakkumulering skal FoU-arbeidet styres og forankres sentralt.⁶ Bufetat skal bidra til å utvikle barnevernsektoren, og som et ledd i dette arbeidet skal Bufdir initiere og følge opp FoU-prosjekter.⁷

3.1 Styring

Hvert år skal direktoratet utarbeide en FoU-plan som konkretiserer hvordan FoU-strategien vil bli fulgt opp det året. Her skal hovedaktivitetene knyttet til FoU-aktiviteter kort beskrives. I tillegg skal det angis kostnadsoverslag for aktivitetene. Forslag til satsinger skal oversendes departementet medio november, og skal drøftes i møte med BLD medio desember. FoU-plan basert på føringer i tildelingsbrev skal oversendes departementet innen 15. februar.

3.2 Samarbeid

Det skal avholdes fagmøter mellom departementet og direktoratet. Slike møter skal i utgangspunktet avholdes fire ganger i året. Formålet med fagmøtene er å drøfte prioriteringer, utveksle informasjon og drøfte andre forhold og aktiviteter relatert til FoU-virksomheten.

3.3 Arbeidsdeling

Departementet har det overordnede sektoransvaret for FoU innen barnevernfeltet. Direktoratet har ansvar for å planlegge, initiere og følge opp FoU-prosjekter. Bufdir har også i hovedsak ansvar for kunnskapsspredning og implementering av kunnskap og metoder. Direktoratet skal trekke regionene og kommunesektoren med i sitt FoU-arbeid, i den utstrekning det er hensiktsmessig.

Bufdir leder regionalt FoU-forum som har som primæroppgave å operasjonalisere FoU-strategien.⁸

3.4 Brukermedvirkning

Direktoratet skal i sitt FoU-arbeid ha et gjennomgående fokus på brukermidvirkning. Med brukermidvirkning mener vi for eksempel å trekke inn brukerorganisasjonene

⁵ Retningslinjene finnes på <http://www.etikkom.no/>

⁶ Forslag til ansvars- og oppgavefordeling mellom direktorat og regioner ble behandlet og vedtatt i Bufetats Direktørmøte, november 2008.

⁷ Jf Bufetats utviklingsstrategi

⁸ FoU-forumet ble opprettet i 2009, og består av representanter fra regionene og Bufdir. Direktoratet leder FoU-forumet.

Landsforeningen for barnevernsbarn og Norsk Fosterhjemsforening i referansegrupper og lignende. Brukerorganisasjonene, statlig og kommunalt barnevern og KS vil trekkes inn i direktoratets arbeid med operasjonalisering av FoU-strategien. De vil også kunne trekkes inn for drøfting av enkelttemaer for eksempel i forbindelse med møter med Forskningsfaglig råd (jf punkt 3.5).

3.5 Forskningsfaglig råd

Forskningsfaglig råd som ble etablert i forbindelse med utarbeidelsen av FoU-strategi for barnevernet 2005-2008 skal videreføres i kommende strategiperiode.

Rådet oppnevnes av direktoratet i samråd med departementet og skal bestå av forskere slik at det kan fremstå med en faglig tyngde inn mot forskningsmiljøene. I tillegg skal departementet være representert.

Forskerne i rådet skal representere ulike typer av forskningsmiljøer, og ha ulik metodekompetanse. Representantene vil være faste medlemmer av rådet, men der det er hensiktsmessig skal også særskilte ressurspersoner med høy kunnskap og kompetanse om FoU-arbeid kunne inviteres til møtene.

Forskningsfaglig råd skal bistå direktoratet i å vurdere forslag til større langsiktige prosjekter, forslag til implementering av kunnskap etc. Videre skal rådet bistå med veiledning og gi råd i forskningsstrategiske satsinger. Rådet vil ikke få beslutningsfullmakt, men er et rådgivende organ. Representantenes eventuelle innhabilitet må vurderes når enkeltprosjekter skal behandles.

Forskningsfaglig råd ledes av direktoratet.

4. Et attraktivt forskningsfelt skal bidra til god kvalitet på forskningen

Gjennom å legge til rette for et attraktivt forskningsfelt ønsker departementet og direktoratet å bidra til å styrke kvaliteten på forskning med relevans for barnevernet. Direktoratet og departementet skal bidra til å sikre en god balanse mellom prosjekter som har praksis-, politikk- og teoriutvikling som ambisjon. Disse satsingene vil til sammen føre til at forskningsfeltet blir attraktivt for forskningsmiljøene, og dermed bidra til mer relevant forskning med god kvalitet.

Forskning med relevans for barnevernet kan fortsatt til dels betegnes som fragmentert og preget av mange små og sårbare FoU-miljøer. I løpet av forrige strategiperiode ble det iverksatt tiltak for å styrke kvaliteten på forskningen, men det er behov for ytterligere innsatser på området. For å sikre relevant og kvalitativt god kunnskapsproduksjon er det nødvendig med robuste FoU-miljøer av en viss størrelse. Strategien må rettes inn mot disse utfordringene.

Denne strategien retter seg primært mot prosjekter som har praksisutvikling som ambisjon. Det skal også legges til rette for teoriutvikling. Resultatene fra FoU-prosjektene som initieres, bør i større grad enn hittil knyttes opp mot relevant teori.

Oppfølgingen av de strategiske føringene som fremgår av strategien skal bidra til å styrke kvaliteten på forskningen og i forlengelsen til å utvikle gode og bærekraftige forskningsmiljøer som kan ivareta barnevernfaglige perspektiver, men også drive forskning med relevans for barnevernet innenfor et velferdsperspektiv. Som et ledd i dette vil direktoratet bidra til å gjøre forskningsfeltet mer attraktivt.

4.1 Kvalitet

For å innhente nødvendig kunnskap om komplekse problemstillinger er det viktig at forskningsfeltet ikke omtales som ”barnevernsforskning”, men som ”forskning med relevans for barnevernet” når det er hensiktsmessig. Et slikt bredere fokus vil bidra til ny og nyttig kunnskap om barnevern i et utvidet perspektiv. Ved å sette kunnskapen om barnevern inn i et velferdsperspektiv er det en målsetning at feltet skal tiltrekke seg flerfaglig og bredere kompetanse.

For å tiltrekke seg kompetente forskere, men også for å få god kvalitet på forskningen, er det vesentlig å sikre en god balanse mellom grunnforskning og anvendt forskning (miljøene som mottar direkte finansiering er tatt opp under pkt 4.4).

Direktoratet skal legge til rette for nettverksbygging og samarbeid mellom FoU-miljøer, dette for eksempel gjennom å etablere møteplasser, men også ved å oppfordre til samarbeid innen større prosjekter/satsinger. I tillegg vil direktoratet oppfordre til samarbeid mellom forskere med ulik metodekompetanse og erfaring når det er nødvendig og hensiktsmessig.

Direktoratet ønsker flere aktive FoU-miljøer innen forskning med relevans for barnevernet. Direktoratet vil derfor invitere relevante miljøer til informasjons- og erfaringsutvekslingsmøte.

For å bidra til å gjøre forskningsfeltet mer attraktivt, vil direktoratet stimulere forskerne til å skrive artikler for publisering i nasjonale og internasjonale tidsskrifter.

Mulighetene for bruk av stipendordninger vil bli vurdert blant annet ved å finansiere stipendiatstillinger i samarbeid med høyskoler og for forskning i det kommunale barnevernet.⁹

Det er behov for flere større og mer langsiktige satsinger. Langsiktig forskning som settes i gang vil i stor grad finansieres etter modell av Forskningsrådets ”Institusjonsforankret strategisk prosjekt” (ISP).¹⁰

Departementet og direktoratet skal profesjonalisere kunnskapsinnhentingene ved å utvikle egen bestillerkompetanse, og benytte de offentlige prosedyrene som gjelder for offentlige innkjøp.

⁹ Jf St. prp. nr 1 (2008-2009) Barne- og likestillingsdepartementet (side 100-101): ”Departementet vil i 2009 auke rammene for det kommunale kompetanseprogrammet med 5 mill. kroner. Departementet skal mellom anna vurdere å finansiere stipendiatstillinger i eit samarbeid med høyskolar og det kommunale barnevernet”.

¹⁰ Informasjon om ISP finnes på nettsidene til Norges Forskningsråd www.forskningsradet.no under Søk om midler – Søknadsinformasjon - Søknadstyper

4.2 God forskningskompetanse

For å styrke kvaliteten på forskningen er det nødvendig med god metodekunnskap blant dem som jobber med forskning. Det vil være behov for metodisk mangfold i flere FoU-prosjekter. Det er derfor et mål å knytte forskere med ulik kompetanse til slike prosjekter.

Direktoratet har som ambisjon å styrke den juridiske forståelsen i forskningen, og vil legge til rette for at ressurspersoner med juridisk kompetanse skal være tilgjengelig for de forskerne som har behov for det.

Departementet og direktoratet har som ambisjon å styrke kvaliteten på forskning med relevans for barnevernet. BLD og Bufdir vil legge til rette for at forskningsmiljøene skal kunne bygge opp og styrke den forskningsmessige kompetansen som er nødvendig for å gjennomføre studier som har som mål å kartlegge/måle effekter av tiltak. For eksempel gjennom å arrangere seminarer/konferanser med kompetansebygging og erfaringsutveksling som mål. Departementet og direktoratet ønsker å bidra til å bygge opp kompetanse når det gjelder å lage systematiske kunnskapsoversikter (jf Campbell).

Forskere på feltet må formidle også til brukere av forskningen.

Direktoratet og departementet ønsker å se forskning med relevans for barnevernet i en velferdskontekst, og dermed er det svært viktig å få forskere med kunnskap om barn og ungdom, velferd og marginalisering interessert i de oppdrag som lyses ut. Direktoratet vil derfor også trekke inn kompetanse fra fagfelt som i liten grad har vært benyttet tidligere. Dette vil sammen med ovennevnte strategiske grep bidra til en bredere interesse for forskning med relevans for barnevernet samt generere forskning av god kvalitet.

4.3 Forskningsbasert utviklingsarbeid

Forskning er sentralt i arbeidet med å utvikle et kunnskapsbasert barnevern. Samspillet mellom forskning og utvikling kan beskrives som en prosess der forskning kan føre til utvikling. Tiltak som er under utvikling kan og bør inkludere evaluering gjennom forskning. Ivaretagelse av de to komponentene, forskning og utvikling, men også samspillet mellom dem er helt nødvendig dersom en skal nå målet om et kunnskapsbasert barnevern.

Direktoratet skal legge til rette for et *forskningsbasert* utviklingsarbeid. FoU-arbeidet skal forankres i Bufdir og skal i hovedsak initieres fra direktoratet.

4.4 Helhetlig og målrettet forskningspolitikk

Kunnskapsakkumulering er et sentralt mål i arbeidet med FoU. For å sikre effektiv og målrettet bruk av de tilgjengelige ressursene, skal den forskningen som settes i gang, i den grad det er mulig, bygge på eksisterende kunnskap. Det er også et mål å i større grad å følge opp eksisterende kunnskap. Dette kan gjelde å lage større (kvantitativt rettede) undersøkelser basert på for eksempel case-studier.

BLD og Bufdir finansierer direkte flere forskningsmiljøer og samarbeidet med disse må utnyttes konstruktivt inn mot de strategiske og tematiske prioriteringer som gjøres i denne strategien. I dette avsnittet omtaler vi kort miljøer som Bufdir eller BLD samarbeider med i den betydningen at de mottar direkte finansiering. FoU-miljøer som mottar støtte til

enkeltprosjekter omtales således ikke her. Andre aktører som departementet og/eller direktoratet samarbeider med om FoU er omtalt i kapittel 7.

- **Norges Forskningsråd**

Forskningsrådet skal bidra til å sikre langsiktig kompetanseoppbygging gjennom sine sektorovergrepene programmer. Forskningsrådet utformer selv sine utlysninger av programmidler og beslutter hvilke prosjekter som skal motta støtte. I forrige strategiperiode var særlig Velferdsprogrammet (2004-2008) sentralt. I kommende strategiperiode vil departementet blant annet gi støtte til programmet "Velferd, arbeid og migrasjon". BLD er representert i programstyret.

Departementet har det overordnede ansvar for vurdering og kanalisering av midler til Forskningsrådet.

- **Barnevernets utviklingsentre**

Barnevernets utviklingsentre er viktige samarbeidspartnere for barnevernet på nasjonalt nivå, men har særlig oppdrag og samarbeid rettet inn mot de regionene de ligger i. I januar 2009 vil det bli startet opp et pilotprosjekt for en sammenslåing av BUS Nord og RBUP Nord. I 2009 vil Bufdir også ta initiativ til fortsatt dialog om hvordan en kan få til et vesentlig tettere samarbeid mellom de to øvrige RBUPene og BUSene.

- **Senter for studier av problematferd og innovativ praksis (Atferdssenteret)**

Arbeidet ved Atferdssenteret tar utgangspunkt i en overordnet målsetting om å styrke kunnskapen om og høyne kompetansen i arbeidet med atferdsproblemer blant barn og unge. Atferdssenteret har utviklet et nasjonalt fagmiljø rundt forskning om utbredelse og utvikling av problematferd, og arrangerer hvert år en stor konferanse for fagfeltet med mellom 500 og 700 deltakere. Det meste av midlene til senteret går til implementering av nye metoder og kvalitetssikring av metodene i samarbeid med Bufdir – og ikke til forskning.

Prioriteringer og prosjekter skal sees i sammenheng med den samlede satsing på FoU rettet inn mot barnevernfeltet. Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet gir også støtte til senteret. Direktoratene og Atferdssenteret skal ha regelmessig samarbeid og utveksling av informasjon.

- **Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)**

Sentret finansieres gjennom midler fra blant at Helsedirektoratet, Barne- og likestillingsdepartementet og Justisdepartementet. NKVTS har bidratt til blant annet å styrke forskning og kompetanseutvikling om voldsutsatte barn, vold i nære relasjoner og om voldsutøvere. Bevilgninger til NKVTS er en investering i et tverrfaglig kompetansemiljø der kompetanseoppbygging på relaterte felt forventes å gi langsiktige synergieffekter. Prioriteringer og prosjekter skal sees i sammenheng med den samlede satsing på FoU innenfor barnevernfeltet.

- **Enhet for kognitiv utviklingspsykologi (EKUP)**

Gjennom opprettelsen av EKUP ble det etablert et fagmiljø som driver både med grunnforskning og anvendt forskning, med praksisutvikling som ambisjon. Mange av forskningsprosjektene er spesielt relevante for barnevernet, men kunnskapen er også nyttig for

andre sektorer. EKUP har etablert et laboratorium ved psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo som er unikt i nasjonal og internasjonal sammenheng, og har i tillegg utviklet et godt fagmiljø og nettverk. Det er et mål at EKUP skal fortsette å utvikle kunnskap om barns psykologiske utvikling og ha et spesielt fokus på arbeidet med formidling av forskningsresultater til barnevern i stat og kommune. Gjennom forskningen på EKUP vil barnevernet for eksempel få mer kunnskap om hukommelse og stress hos barn som blir plassert av barnevernet, og om emosjonelle og kognitive markører for selvskadingsatferd hos ungdom. EKUP avholder årlig en stor konferanse for ansatte i barnevernet over hele landet, for å formidle resultater fra sin forskning.

Nåværende avtale med EKUP går ut i 2012, og Bufdir skal i god tid før det evaluere enheten.

5. Tematiske og faglige prioriteringer

Sentrale prioriteringer for FoU-arbeidet må knytte an til sentrale målsettinger og prioriteringer for departementet og direktoratet og de faglige utfordringene barnevernsektoren står overfor. Samtidig er det viktig å ta vare på det som allerede er bygget opp.

Overordnede føringer for tematiske prioriteringer er gitt av dette strategidokumentet. I tillegg gir de årlige budsjettproposisjonene føringer både for departementet og direktoratet. Departementets tildelingsbrev til direktoratet gir føringer som skal komme til uttrykk i virksomhetsplanen for Bufdir/Bufetat.

Dette kapitlet omhandler overordnede temaer og problemstillinger som skal prioriteres i strategiperioden. Disse vil bli konkretisert/operasjonalisert i direktoratet som vil utarbeide grunnlag for forskningsprosjekter. Prioriteringer og fremdrift vil skisseres i årlige FoU-planer, samtidig som føringene fra departementet vil bli gitt i budsjettproposisjon og tildelingsbrev. Direktoratet vil også, i forbindelse med møter i FoU-forumet, innhente synspunkter fra Bufetat.

Departementet og direktoratet har som ambisjon at også andre og nye forskningstemaer/problemstillinger som kommer opp i perioden som strategien gjelder for, blir ivaretatt.

Departementet og direktoratet skal, gjennom FoU-arbeidet, bidra til at det utvikles gode og sikre tjenester for barn, ungdom og deres familier. Det betyr at aktivitetene skal bidra til å belyse det overordnede spørsmålet om hvordan vi kan gi barn, unge og deres familier best mulig hjelp.

Forskning med relevans for barnevernet, og som er initiert av direktoratet og departementet skal være fremtidsrettet. Men det er også viktig med forskning som kan si noe om utviklingen i barnevernet, for eksempel longitudinell forskning som bygger på registerdata. Forskningen skal bidra til å sette nye problemstillinger på dagsorden. Det er derfor viktig med et bredt nyttebegrep og mangfold i forskningen. Behovet for forskning som har et komparativt perspektiv (i betydningen å sammenligne erfaringer fra ulike land) skal vurderes. Forskning med relevans for barnevernet skal, i den grad det er mulig, omfatte relevante erfaringer fra andre land.

FoU-virksomheten skal bidra til å avdekke endrede betingelser i barnevernsektoren, og til å avdekke nye behov blant målgruppen.

Direktoratet skal bidra til at det blir laget kunnskapsoversikter på de eventuelle områder der det er behov for det. Slike oversikter vil være en naturlig del av større satsinger som settes i gang (jf ISP).

Departementet og direktoratet ønsker å legge til rette for produksjon av systematiske oversikter (jf Campbell) i strategiperioden.

5.1 Overordnede forskningstemaer

Under følger de forskningstemaer som departement og direktorat ønsker å prioritere i strategiperioden. Temaene som omtales er ikke prioritert i forhold til hverandre. Målet er å innhente kunnskap om disse gjennom å sette i gang noen større og mer langsiktige satsinger som tar for seg et knippe av prosjekter, men også i form av mindre enkeltprosjekter.

5.1.1 Kunnskap om fosterhjem

Fosterhjem er et område som i flere sammenhenger har blitt trukket fram som spesielt aktuelt for en satsing på FoU. På bakgrunn av at det er behov for kunnskap om mange aspekter knyttet til fosterhjem og eventuelle sammenhenger mellom disse skal dette temaet være prioritert i strategiperioden. Dette vil være en større langsiktig satsing som til dels vil gjennomføres etter modell av forskningsrådets strategiske instituttprogram (jf kap 4). Denne satsingen vil gi helhetlig kunnskap om fosterhjem, kunnskap som kan bidra til videreutvikling av fosterhjemsområdet.

5.1.2 Kunnskap om tiltak – hva virker?

Departement og direktorat har som ambisjon at FoU-virksomheten skal bidra til en jevnlig vurdering av tiltakene med tanke på forbedringer og videreutvikling.

Hjelpetiltak har i flere sammenhenger blitt nevnt som et spesielt viktig tema å få mer kunnskap om. Når det gjelder kunnskapsbehov og prioriteringer vil en viktig overordnet problemstilling være: Hva virker? Med *virker* mener vi hva som virker i forhold til at barna får det bedre (jf overordnede spørsmål, under pkt 5). Men det er også behov for mer kunnskap om, i *hvilken grad* ulike tiltak virker og *for hvem* de eventuelt virker. Under hvilke betingelser enkelte tiltak virker vil være en aktuell problemstilling. Utprøving av nye tiltak er også aktuelt.

I strategiperioden skal det legges vekt på å øke kunnskapen om de vanligste hjelpetiltakene som kommunene bruker. Dvs. de som blir mest brukt, og som vi har minst kunnskap om.

I tillegg vil det være viktig å avdekke hvilke målgrupper, utfordringer m.m. som ikke kan håndteres på en god måte ved hjelp av disse kommunale hjelpetiltakene. Det vil også være viktig å finne alternativer for dem som hittil ikke er blitt godt nok ivaretatt.

5.1.3 Kunnskap om barns behov

Under dette temaet ønsker vi å prioritere kunnskap om barns psykiske helse, men det er også behov for mer kunnskap om den fysiske helsen til barnevernsbarna. Herunder vil det også være aktuelt å innhente mer kunnskap om opphoping av levekårsproblemer knyttet til (noen av) variablene nevnt under pkt 5.1.6.

Det vil være aktuelt å se nærmere på hvilke behov barn i barnevernet har og om de får dekket disse behovene i det kommunale og statlige tiltaksapparatet. I den forbindelse vil det være aktuelt å gjennomføre en kartlegging av barna.

Større grad av kunnskap om hvilke behov og utfordringer barn i barnevernet har og utvikling av forskningsbaserte kartleggingsverktøy til bruk for eksempel ved inntak til barnevernet.

Direktoratet ønsker å sette fokus på problemstillinger som belyser utfordringer knyttet til atferdsproblemer, rus og psykiatri. Det er ønskelig med mer kunnskap både om områdene hver for seg, men også kompleksiteten. Direktoratet ønsker å samarbeide med rus- og helsesektoren om dette.

Kunnskap om tidlig intervensjon og forebygging vil være sentralt.

I 2008 satte departementet og direktoratet i gang satsningen ”Barn med foreldre som har psykiske problemer og/eller barn med foreldre som misbruker rusmidler”. Som et ledd i satsningen skal det gjennomføres en evaluering av noen utvalgte kommuner.

5.1.4 Kunnskap om institusjoner

Departementet og direktoratet har som mål å utvikle et mer kunnskapsbasert og likeverdig institusjonstilbud. På bakgrunn av dette er det behov for mer kunnskap om alle typer barneverninstitusjoner og om tilpasning av institusjonstilbudene til de ulike målgruppene (jf. pkt 5.1.2). I tillegg bør framtidig forskning fokusere blant annet på oppholdstid i institusjonene, for eksempel hvilke problemer og behov blant barn og unge som gir grunnlag for korte og lange institusjonsopphold.

Det er også behov for å kartlegge institusjonenes faglige kvalitet slik at de utvikles i tråd med barnas behov.

I 2007 fikk Bufdir ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere, og det ble i den forbindelse opprettet omsorgssentre for denne målgruppen. Det skal, i løpet av strategiperioden, gjennomføres en evaluering av de eksisterende omsorgssentrene.

5.1.5 Brukermedvirkning

Det er et stort behov for å utvikle systematisk brukermedvirkning og brukerinnflytelse for både kommunalt og statlig barnevern. Bufdir vil derfor igangsette et utviklingsarbeid for økt brukermedvirkning i barnevernet. Dette arbeidet skal også involvere brukerne. Som et utgangspunkt for arbeidet skal det sammenfattes en praksisbeskrivelse av alt pågående brukermedvirkningsarbeid i etaten. Prosjektet skal munne ut i utarbeidelse av gode verktøy for brukermedvirkning til bruk i alle etatens institusjoner, samt utarbeidelse av gode rutiner for brukermedvirkning på systemnivå.

5.1.6 Hvordan går det med barnevernsbarna – risiko og beskyttelsesfaktorer

Det er fortsatt behov for forskning som gir oss kunnskap om barnevernspopulasjonens omfang og utvikling over tid. Barnevernsbarna er imidlertid ingen homogen gruppe, og det er derfor også behov for å følge det enkelte barns utvikling over tid. Slik kunnskap kan for eksempel innhentes ved hjelp av longitudinelle studier. Kunnskapen om barnevernsbarna må også sees i sammenheng med sammenliknbare grupper. Gjennom dette vil vi kunne få vite mer om deres utvikling.

Direktoratet har som ambisjon å legge til rette for bruk av registerdata, og ønsker å bidra i videreutviklingen av longitudinelle studier på området.

Videre må vi supplere eksisterende kunnskap med forskning om barnevernsbarna som tar utgangspunkt i barnas ressurser, og som kan gi oss kunnskap om hvilke faktorer det er som gjør at noen klarer seg relativt godt som voksen. En slik satsing på forskning og utvikling innenfor resiliens (beskyttelsesfaktorer og mestring) bør ha særlig fokus på utdanning, læring og arbeid (se og kap 5.1.7). Innen dette temaet, liksom under pkt 5.1.7 vil kunnskap om ettervern stå sentralt.

5.1.7 Kunnskap om utdanning, læring og arbeid

Det eksisterer mye forskningskunnskap om barn under offentlig omsorgs mangelfulle utdanning, og senere utfordringer i arbeidslivet.¹¹ Det eksisterer også mye forskning om sosial reproduksjon i samfunnet. Utdanning er en kjent beskyttelsesfaktor mot problemer relatert til psykisk helse, rus, utestenging fra arbeidslivet osv. Bufdir ønsker å utvikle forskningsbaserte modeller for oppfølging og støtte til barn og unge som er under offentlig omsorg. Modeller som kan bidra til å forbedre barnas prestasjoner i skolen, og dermed også mulighetene for (høyere) utdanning med utgangspunkt i de evner det enkelte barn har.

Prosjekter innen dette temaet skal ha fokus på å identifisere problematikken, men på bakgrunn av den kunnskap vi har om utfordringene til disse barna, er det også behov for forskning som har fokus på å få frem forslag til løsninger, og hvilken type støtte disse barna trenger.

5.1.8 Evaluering av større satsinger

I løpet av perioden skal det for eksempel gjennomføres en evaluering av EKUP.

5.1.9 Kunnskap om barnevernets praksis og organisering

Under dette temaet vil det være aktuelt å innhente kunnskap om barnevernet og samarbeidet med andre sektorer. Det skal innhentes mer kunnskap om hvordan tverrsektorielt samarbeid kan forebygge marginalisering generelt og opphoping av levekårsproblemer.

Det foregår i dag en rekke prosjekter innenfor det kommunale tjenestetilbudet som i mer eller mindre grad er kvalitetssikret. Departementet og direktoratet har som mål å fremskaffe en oversikt over kvalitetssikrede prosjekter/tjenestetilbud til barn og unge i kommunal regi.

¹¹ Barnevernsklinter i Norge 1990 - 2005: en longitudinell studie / Sten-Erik Clausen og Lars B. Kristofersen.

Veksten i barnevernet, herunder blant annet problemstillinger om årsaker til veksten, vil være et tema som det skal jobbes med i strategiperioden.

I strategiperioden skal det innhentes mer kunnskap om samspillet mellom ulike forvaltningsnivåer, for eksempel når det gjelder arbeidet med ettervern.

5.2 Prioriterte problemstillinger og variabler

Departementet og direktoratet ser for seg noen grunnleggende variabler som forskningssettingene bør legge særlig vekt på – kjønn, etnisitet, urfolk, generasjon og sosial status. Dette er variabler som også i enkeltprosjekter skal ivaretas dersom det er naturlig og/eller hensiktsmessig.

Det juridiske perspektivet bør inkluderes i prosjekter der det er hensiktsmessig. I strategiperioden skal behovet for mer kunnskap omkring juridiske problemstillinger slik som evalueringer av lovverket, vurderes.

6. Kunnskapsformidling og implementering

Implementering av ny kunnskap krever en større innsats enn formidling av kunnskap. Spredning av kunnskap er i dag relativt lett ved hjelp av ulike elektroniske ressurser. Samtidig stiller dette krav til mottakers evne til refleksjon og kritiske vurdering. Kunnskapsformidling og aktiv bruk av forskning vil bidra til refleksjon og utvikling av kompetanse i hele barnevernsektoren. Implementering stiller andre krav, for eksempel er det viktig å ha et prosessperspektiv. Det tar ofte tid å implementere ny kunnskap, og det er nødvendig med lokal forankring og forankring i ledelsen.

Denne strategien gir føringer for arbeidet med formidling og implementering av forskningsbasert kunnskap.

6.1 Formidling

Formidlingsarbeidet skal bidra til et mer åpent, kunnskapsbasert og likeverdig barnevern. Mer konkret skal arbeidet med formidling bidra til å øke den faglige kompetansen, og støtte opp under etatens og kommunenes faglige arbeid. Departementet og direktoratet har som mål at ny kunnskap skal bli tatt i bruk i større grad enn det som gjøres i dag slik at de som jobber med barnevern skal ha et kunnskapsbasert grunnlag for de avgjørelser som blir tatt.

For å nå dette målet må vi ha arenaer der f.eks. departement, direktorat og andre samarbeidspartnere kan formidle resultater fra den forskning som initieres. Slike arenaer er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for at ny kunnskap blir tatt i bruk.

Det er et mål at Bufetat og målgruppen generelt skal være informert om alle FoU-prosjekter. Intranett og internett er viktige formidlingskanaler for informasjon om FoU-virksomheten, og skal benyttes til presentasjon av pågående og avsluttede FoU-prosjekter. Informasjon om kunngjøringer i Doffin skal legges ut på etatens nettsider.

For å øke tilgjengeligheten og spredningen av forskningsrapporter skal det, i forbindelse med initiering av FoU-prosjekter, alltid vurderes om det er behov for et sammendrag på engelsk.

Videre skal det, for hvert enkelt prosjekt, vurderes om det er behov for at forskerne utarbeider et brukervennlig sammendrag i tillegg til hovedrapporten.

Gjennom etableringen av Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern (NBBF) har vi fått en viktig infrastruktur for formidling av forskning. Biblioteket vil fortsatt være en satsing i strategiperioden, og det skal blant annet arbeides systematisk med å øke tilgjengeligheten til innholdet i biblioteket, f.eks. gjennom bedre tilrettelegging for de enkelte faggruppene i form av temarom.

Det å oversette forskning er et vesentlig aspekt både mht formidling og implementering. Forskning som har praksisutvikling som ambisjon må være preget av et eksplisitt språk som tydeliggjør nytteverdien og hvordan den nye kunnskapen passer inn i eksisterende virksomhet. Som et ledd i arbeidet med å oversette forskning vil det, i strategiperioden, bli utarbeidet sammenstillinger på utvalgte områder.

Det er et mål at biblioteket, blant annet ved å inngå i etatens og det kommunale barnevernets kompetansearbeid, i større grad enn før skal brukes til å nå målet om et kunnskapsbasert barnevern. Kunnskapen fra forskningen kan for eksempel brukes i undervisning og kursing av sektoren.

Direktoratet har som ambisjon å integrere bibliotekssystemet i det nye fag- og rapporteringssystemet.

I arbeidet med å drive forskningsformidling må det brukes flere virkemidler. Hvilket virkemiddel som skal brukes er avhengig av hva som skal formidles, hva stoffet skal brukes til og hvem som er mottaker. Direktoratet vil vurdere behovet for et kartleggingsarbeid for å finne ut hva som virker for de ulike målgruppene.

Direktoratet skal bruke konferanser og seminarer systematisk i arbeidet med kompetanseutvikling i etaten. Et annet relevant virkemiddel er brukerundersøkelser som bidrar til å støtte opp under etatens egen utvikling som lærende organisasjon.

6.2 Implementering

Det eksisterer mange ulike definisjoner av implementering. Mange av definisjonene begrenser seg til det å ta i bruk spesifikke program/metoder, og innebærer ofte innføring av en metode basert på klare prinsipper.

Denne strategien tar for seg implementering i videre forstand. Forståelsen som legges til grunn for implementering av ny kunnskap omfatter det systematiske arbeidet som må gjøres for å få virksomheten til å ta nye metoder eller ny kunnskap i bruk. Den inkluderer også det arbeidet som gjøres for å sikre at de nye metodene og den nye kunnskapen blir godt forankret i virksomheten.¹²

¹² En slik forståelse av implementering er relativt utbredt. For eksempel brukes følgende definisjon av blant annet K. Sundell ved, IMS: *”De procedurer som används för att införa nya metoder och ny kunskap i en verksamhet och att säkerställa att de metoderna eller kunskaperna finnas kvar tillräckligt länge för att ge en effekt”*.

For å nyttiggjøre oss resultatene av de siste årenes satsing på FoU skal det jobbes systematisk for å gjøre resultatene av denne satsingen bedre kjent og brukt innen sektoren.

En utfordring er å få ulike målgrupper til å nyttiggjøre seg den barnevernfaglige kunnskapen som allerede finnes med tanke på videreutvikling. Det må jobbes aktivt og systematisk for å øke kompetansen om hvordan denne implementeringen kan gjøres på best mulig måte.

En viktig forutsetning for vellykket implementering er lokal forankring, og der det er hensiktsmessig skal departementet og direktoratet involvere praksisfeltet mer direkte i gjennomføringen av enkelte FoU-prosjekter. Samarbeid mellom praksisfelt og forskere kan føre til delt kunnskap og utvidet kompetanse både når det gjelder forskningsmetoder og resultater.

Departementet og direktoratet skal også være i dialog med praksisfeltet om hva som hemmer og fremmer bruk av ny kunnskap.

7. Samarbeid og samarbeidsarenaer

Bufetats samarbeidsstrategi slår fast at Bufetat, som et ledd i arbeidet med å sikre riktig kvalitet og rettssikkerhet, skal utvikle et gjensidig og forpliktende samarbeid med en rekke aktører. Det er vesentlig at departement og direktorat trekker inn disse aktørene i sitt FoU-arbeid der det er hensiktsmessig. Dette avsnittet tar blant annet opp tverretatlig og tverrdepartementalt samarbeid om FoU. I tillegg er utdanningssektoren, helse, rus og Campbell Collaboration viktige samarbeidspartnere.

Departementet og direktoratet skal samarbeide aktivt internasjonalt, både når det gjelder mer generell erfaringsutveksling, men også om konkrete FoU-prosjekter.

7.1 Høgskole- og universitetssektoren

Bufetat skal samarbeide aktivt med høyskole- og universitetssektoren, for å sikre at neste generasjons medarbeidere får en oppdatert utdanning som gjør dem i stand til å jobbe i et moderne kunnskapsbasert barnevern. Kunnskap om blant annet nye FoU-rapporter som omhandler barnevern i vid forstand, skal spres til læresteder som utdanner både barnevernspersonell og andre som har barn og unge som målgruppe. Her vil NBBF være et viktig verktøy, og direktoratet ønsker å jobbe systematisk for å få flere studenter til å ta biblioteket i bruk.

En bedre forståelse for barnevernets kunnskapsgrunnlag er avgjørende for et bedre samarbeid når studenter senere skal jobbe sammen om de samme barna.¹³ Begreper som utdanning, kunnskapsformidling og implementering er sentrale når det gjelder å forandre praksis. En utdanning som oppfordrer til engasjement og kritisk vurdering, samtidig som den er opptatt av å finne løsninger øker individets evne og motivasjon for endring. Utdanningssektoren kan og bør således spille en viktig rolle når det gjelder å legge til rette for utviklingen av et kunnskapsbasert barnevern.

¹³ Erfaringer fra kommunikasjonsstrategien for barnevernet viser at det fortsatt eksisterer en rekke myter knyttet til barnevernet.

Et viktig skritt på veien er ekspertutvalget som er nedsatt for å gjennomgå utdanningene. Dette skal følges opp av BLD og Bufdir, blant annet for å sikre den gode dialogen med utdanningssektoren. Bufdir og BLD må bidra til å sikre gode relevante praksisplasser for studenter også utenfor de tradisjonelle utdanningene for barnevern.

Universitets- og høyskolesektoren er en viktig aktør når det gjelder sentral kompetanseheving i barnevernet. Det eksisterer gode relevante miljøer med god infrastruktur som Bufdir og BLD kan bruke i strategisk kompetansebygging i barnevernet.

7.2 Campbell Collaboration

To viktige kunnskapskilder er Campbell Collaboration og Nordisk Campbell Center som er det nordiske registret. Campbell Collaboration (www.campbellcollaboration.org) er en ideell organisasjon som jobber for å fremheve gode beslutninger basert på forskning om effektene av tiltak innen områdene sosialt arbeid, kriminalitet og utdanning. Målet er å utarbeide, vedlikeholde og gjøre tilgjengelig systematiske oversikter over virkemiddelforskning på disse tre fagfeltene, samt å registrere virkemiddelforskning i databaser.

Det nordiske registeret er en database som inneholder referanser til forskning om effekter av tiltak foretatt i Norden. Formålet med denne databasen er å gi økt oversikt over og tilgjengelighet til virkemiddelforskning innen områdene sosialt arbeid, atferd, kriminalitet og utdanning. Databasen er gratis tilgjengelig på web.¹⁴

Bufdir skal nyttiggjøre seg disse kunnskapskildene og samarbeide med Campbell der det er hensiktsmessig.

7.3 Øvrige samarbeidsparter

Erfaringsutveksling er en viktig del av arbeidet med FoU. Det vil være av stor verdi å innhente kunnskap og erfaringer fra tilstøtende virksomheter. Økt kunnskap fra andre sektorer vil være et verdifullt bidrag i forhold til økt grad av samarbeid jf den nye kommunikasjonsstrategien for barnevernet.

I arbeidet med FoU skal relevante eksterne samarbeidspartnere trekkes inn i arbeidet dersom det er nødvendig og hensiktsmessig. Slike samarbeidsparter kan være andre departement, KS, ansatte i kommunalt og statlig barnevern, fylkesmennene, andre direktorat slik som Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, brukerorganisasjoner mfl. Det kan for eksempel være aktuelt å invitere slike aktører inn i referansegrupper for enkeltprosjekter, men de kan også trekkes inn i direktoratets arbeid med operasjonalisering av FoU-strategien.

Direktoratet skal også delta i, og utvikle nettverk på tvers av etater som jobber med tilstøtende problemstillinger.

¹⁴ www.sfi.dk/sw22405.asp